

Születésnapomra

ARS POETICA

Zu meinem Geburtstag

Először feltűnt, hogy az utóbbi években a bemutakozásoknál egyre gyakrabban én vagyok az idősebb, és úgy tűnik, hogy ez már csak romlani fog. Azután jött egy könyvkiadó felkérése: írjam le gondolataimat a 2000. év kapcsán. Ekkor fogalmazódott meg véglegesen: amikor hálót borítunk a világra, térben és időben mérföldköveket állítunk, az nem a világ, hanem a mi ügyünk. Ezért talán nem a kétezrediknek nevezett év, hanem a megélt ötven a fontos. Sőt valószínű, hogy ez a szubjektív lét is bír némi meghatározó erővel a világ irányába. Viszonyunk állandó adás és kapás, melyben mindketten változunk.

Mérföldkő – vagy húsz évvel ezelőtt – „A föld meséi” sorozat nyolc állatfigurája. Sárból, törekből, földszínekből. Ma már minden darab múzeumokban van. Valami nagyon ősi, atavisztikus élmény volt anyagában, szellemében egyaránt. Ebben az időben láthattam az ősember lascaux-i barlangját, New Mexico indián falvait, a görög szigeteket. Micsoda ereje van a múltnak, milyen erős a meghatározottságuk!

Sokat tanultam és tanítottam. Meggyőződéseim, hogy a világháló, az információs szupersztráda korában is a tanítás az, amikor egy ember beszélget a másikkal az általa talán jobban ismert dolgokról. Mindig szigorú voltam a diákjaimmal a megismerés terén, de nagy szabadságot biztosítottam a megjelenítéshez. Fiatalon olvastam Borsos Miklós könyvét:

Erstes Warnzeichen: bei Begegnungen bin immer öfter ich der ältere und diese Lage wird sich nur verschlechtern. Dann kam ein Auftrag vom Klisé Verlag: meine Gedanken übers Jahr 2000. Derzeit wurde es mir endgültig klar: wenn man ein Netz auf die Welt legt, wenn man im Raum und in der Zeit Meilensteine aufstellt, dann ist das nicht die Welt, das ist unsere Sache. Deshalb ist nicht das Jahr 2000 wichtig, sondern die erlebten 50 Jahre. Dieses subjektive Sein übt wahrscheinlich auch eine etwas bestimmende Kraft in Richtung Welt aus. Unser Verhältnis ist ein ständiges Geben und Nehmen, wobei wir beide uns verändern.

Meilensteine waren – vor ca. 20 Jahren – die acht Tierfiguren der Serie „Märchen der Erde“, aus Lehm, Rüttstroh und Erdfarben. Heute befinden sich alle in Museen. Sie waren für mich, vom Material und vom Geiste her, ein sehr uriges und atavistisches Erlebnis. Damals konnte ich die Höhle der Urmenschen in Lascaux, die Indianerdörfer in New Mexico und die griechischen Inseln sehen. Wie stark doch die Kraft der Vergangenheit ist und wie stark sie einen bestimmen kann!

Ich lernte und lehrte viel. Ich bin überzeugt, im Zeitalter des Weltnetzes, im Zeitalter der Informationsautobahn bietet einem immer noch der Unterricht die beste Gelegenheit, mit einem anderen Menschen über Dinge, die er am besten kennt, zu reden. Ich war immer streng zu meinen Studenten in Sachen Kennenlernen, bot ihnen aber große Freiheit bei der Darstellung. Der Balaton ist zwar kein Ägäisches Meer, ich habe aber begriffen, daß Kunst und Leben ein und dieselbe Sache ist. Seitdem glaube ich nicht an Spekulationen, sondern erwarte Anstand und Neugier gegenüber Dingen der Welt.

Am Ende der 80er Jahre hatte ich mehrere gemeinsame Ausstellungen mit Jiro Okura. Ich hatte also Anlaß, eine vom europäischen fernliegende, mir aber nahestehende, künstlerische Attitüde kennenzulernen, die mir, in den Klöstern von Kyoto spazierend, immer verständlicher und akzeptierbarer geworden ist.

In den vergangenen Jahrzehnten interessierten mich die aktuellen Bewegungen der Kunst wenig. Mich beschäftigte meine eigene Seele und die „Seele“ des Materials. Das Papier, und das immer bessere Papier. Zuerst machte ich Arbeiten, wo das Objekt selber nicht präsent war, nur sein Abdruck. Eine spezielle Situation entstand: es gibt und es gibt doch nicht. Ein weißer Glanz am Rande des Seins und Nichtseins. Dieser „Mangel“ wurde mit der Farbe des Goldes kombiniert.

balra / links: Történelem kapuja / Das Tor der Geschichte, 1996

Jobbra / rechts: Több fényt (Mehr Licht), 1992

Visszanéztem félutamból. Szép volt. Szent Ferenc-i panteisztikus életérzés sugárzott belőle. Bár a Balaton mégsem az Égei-tenger, megértettem, hogy a művészet és az élet azonos dolog. Azóta sem hiszek a spekulációban, elvárom a tisztességet és a kíváncsiságot a világ dolgai iránt.

A nyolcvanas évek végén több közös kiállításom volt Jiro Okurával. Így alkalmam volt megismerni egy, az Európától idegen, de hozzám közel álló művészi magatartást, mely a kyotoi kolostorokat járva egyre inkább érthetővé és egyedül elfogadhatóvá vált. Vajon miért mondta John Cage, hogy a Ryoan-ji templom sziklakertjében ezer éve érintetlenül álló sziklák közül az egyik rossz helyen van, és miért fogadta Okura barátom ezt tőle szokatlan megdöbbenéssel?

Az elmúlt évtizedekben már kevésbé izgattak a művészet aktuális mozgásai. Inkább a magam és az anyag „jelke” foglalkoztatott. A papír és az egyre jobb papír. Eleinte olyan munkák készültek, melyeken a tárgy nem, csak a lenyomata van jelen. Egy sajátos – van is, meg nincs is – szituáció állt elő. A lét, nem lét határán egyensúlyozó fehér ragyogás. Ezt a „hiányt” társítottam az arany színével. Soha nem használtam az aranyat a gazdagság barbár szimbólumaként. A középkor találmánya: a transzcendentális tér érdekelt. Micsoda realitás! A szem nem tudja bemérni az arany pontos helyzetét, így valóban előáll a meghatározhatatlan nem evilági tér.

Visszagondolva furcsa rendet vág az élet. Munkáim kezdetben donga boltozatú pincékben szerepeltek (Pécs, Óbuda, Stockholm). Majd feljebb kerülve barokk kolostorok következtek (Róma, Lienz, Frankfurt). Végül '98-ban a megrendítő erejű templomtér, Kiscell, Nagy kihívás. Hogy a méreteket növelni tudjam, üvegszállal erősítettem meg a papírmasszát. Ettől azután új lehetőségek nyíltak. Az eddig csak a síkban működő anyag plasztikussá vált, és közben megőrizte hihetetlen érzékenységét. Ez a közvetlen, földhözragadt érzékiség ütközött az arany, néha ezüst megfoghatatlan testetlenségével. Végtelenre nyíló kapukat, réseket és súlyos titkokat őrző tekerceket állítottam ki. Annyira együtt szólt a térrel, olyan teljességet adott, hogy sokáig úgy gondoltam, ehhez nincs mit hozzá tenni.

Most Mozart Varázsfuvolája szól a műteremben és tavaszodik.

Záborszky Gábor

Das Gold benützte ich nie als ein barbarisches Symbol des Reichtums. Mich interessierte dabei die Erfindung des Mittelalters, der transzendente Raum. Was für eine Realität! Das Auge kann die genau Lage des Goldes nicht ermessen, deshalb entsteht in der Tat ein unbestimmbarer, nicht zeitlicher Raum.

Jetzt zurückdenkend, es passieren im Leben schon merkwürdige Sachen. Meine Arbeiten waren anfangs in Kellern mit Tonnengewölbe ausgestellt (Pécs, Óbuda, Stockholm). Dann kamen Barockkloster an die Reihe (Rom, Lienz, Frankfurt). Und zuletzt 1998 das erschütternd starke Kircheninnere von Kiscell. Eine große Herausforderung. Um die Maße vergrößern zu können, verstärkte ich die Papiermasse mit Glasfaser. Das eröffnete neue Dimensionen. Das Material, bisher in der Ebene, wurde auf einmal plastisch und bewahrte dabei doch auch seine unglaubliche Sensibilität. Diese direkte, erdgebundene Sinnlichkeit wurde mit der unbegreiflichen Körperlosigkeit des Goldes und des Silbers konfrontiert. Ich stellte dort Tore und Spalten, geöffnet auf die Endlosigkeit, und Rollen mit schweren Geheimnissen aus. Der Einklang mit dem Raum war so sehr vollendet, daß ich lange das Gefühl hatte, dort kann man nichts mehr hinzufügen.

Jetzt spielt die Zauberflöte von Mozart und der Frühling nähert sich. (Februar 2000, Budapest)